

III. Z ŻYCIA NAUKOWEGO

DOI: 10.17951/et.2019.31.329

Jerzy Bartmiński

MOWA Z OKAZJI JUBILEUSZU
PROFESORA JANA ADAMOWSKIEGO

1. Z Bordziłówki w świat

Profesor Jan Adamowski urodził się w 1948 roku na Podlasiu w Bordziłówce Nowej w polskiej rodzinie chłopsko-szlacheckiej, co było typowe dla regionu, w którym 30% mieszkańców stanowiła drobna szlachta. Z rodzinnego środowiska wyniósł cenny ekwipunek na całe dorosłe życie: zamiłowanie do porządku i pracowitość, życzliwość dla ludzi i umiejętność współpracy z innymi, realistyczny optymizm.

Jan Adamowski należy do nielicznego w Polsce grona osób, którzy w swoim działaniu, w postawie życiowej, świadomie łączą cechy etosu chłopskiego i inteligentnego – należy do ludzi pokroju Stanisława Pigionia, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, który przemierzył drogę *Z Komborni w świat*, czy Jana Szczepańskiego, syna ziemi cieszyńskiej, w swoim czasie rektora Uniwersytetu Łódzkiego, autora znakomitego opracowania *Chłopi – twórcy kultury*.

Dzisiejszy Jubilat prawie całe życie zawodowe związał z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, gdzie zdobywał kolejne tytuły: magistra filologii polskiej (1972), doktora (1982) na podstawie rozprawy *Procesy modernizacyjne w języku polskiego folkloru wierszowanego*), doktora habilitowanego (w roku 2000, na podstawie rozprawy *Kategoria przestrzeni w folklorze. Studium etnolingwistyczne*) i na koniec profesora (2016).

Sam wysoko ceni sobie pierwsze doświadczenia zawodowe z lat 1973–1974, kiedy pracował jako nauczyciel języka polskiego w Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Puławach (pracował z młodzieżą trudną, bo po wyrokach sądowych), potem był asystentem-dokumentalistą w Muzeum Wsi Lubelskiej. Jednak na dobre swoją pasję badacza folkloru i kultury regionalnej rozwinął dopiero jako pracownik naukowo-dydaktyczny na Wydziale Humanistycznym UMCS w Lublinie. Przeszedł gładko przez wszystkie etapy kariery uniwersyteckiej, był kolejno asystentem i adiunktem w Zakładzie Języka Polskiego Instytutu Filologii Polskiej (w latach 1992–2004 – w Zakładzie Tekstologii i Gramatyki Współczesnego Języka Polskiego), a po habilitacji kierownikiem Pracowni (potem Zakładu) Kulturoznawstwa, i od roku 2004 – po rok 2015 dyrektorem Instytutu Kulturoznawstwa UMCS oraz do dzisiaj kierownikiem Zakładu Kultury Polskiej UMCS.

W sposób wzorowy połączył badania naukowe, oparte na rozległych penetracjach terenowych, z pracą dydaktyczną i z działalnością organizacyjną i społeczną. Operując równocześnie w przestrzeni regionalnej i ogólnopolskiej, wytrwale budował swoją własną pozycję naukową, a równocześnie sprzyjał młodym badaczom i wspierał ich kariery. W okresie pracy w Instytucie Filologii Polskiej uczestniczył w pracach zespołowych (kierowanych przez prof. Jerzego Bartmińskiego), a od 2000 roku, kiedy powstały samodzielne jednostki związane z kulturoznawstwem, powołał do życia własny zespół badawczy, liczący się dziś już w skali ogólnokrajowej, promieniujący na region i kraj, otwarty na kontakty międzynarodowe. Jak na profesora uniwersyteckiego przystało, zadbał o wychowanie następców w osobach doktorów habilitowanych (Katarzyny Smyk i Marty Wójcickiej; kolejne osoby, w tym dr Mariola Tymochowicz, są także bliskie samodzielności naukowej).

Profesor Jan Adamowski jest niewątpliwie człowiekiem „spełnionym” – jako naukowiec, nauczyciel akademicki, organizator życia naukowego i społecznik. Dodać warto: także jako mąż, ojciec i – o ile wiem – już także dziadek. Nic, tylko gratulować i pozazdrościć...

2. Dorobek naukowy

Jego dorobek naukowy obejmuje ponad 490 pozycji indywidualnych i współautorskich. Kilka drukowanych prac to również efekt współpracy z koleżankami i kolegami, ze studentami i doktorantami.

Dominują w tym dorobku trzy nurty tematyczne: 1) język i poetyka tekstów folkloru; 2) obrzędy, zwyczaje i wierzenia rozumiane jako całościowe teksty językowo-kulturowe; 3) dokumentacja (też eksploracje terenowe) i krytyczne opracowania różnorodnych tekstów folklorystycznych i sylwetek wybitnych wykonawców, w tym zwłaszcza obejmujące zagadnienia wschodniego pogranicza kulturowego; dokumentował też miejsca historycznej pamięci: cmentarze, kapliczki i krzyże przydrożne.

Najważniejsze publikacje Profesora to jego rozprawa habilitacyjna pt. *Kategoria przestrzeni w folklorze. Studium etnolingwistyczne* (Lublin 1999, 254 s.), tom *Złote ziarna* – poświęcony poezji chłopskiej, wydany pod jego redakcją i opatrzone obszernym wstępem (Lublin 1985, 331 s.) i liczne wydawnictwa dokumentujące repertuar poszczególnych śpiewaków i ludowych zespołów śpiewaczych: *W polu lipiejka... Z repertuaru zamojskich laureatów FK i ŚL w Kazimierzu n. Wisłą*. Redakcja, wstęp i transkrypcja tekstów Jan Adamowski, Zamość 1988, s. 68, nuty; *Tam na Podlasiu. Pieśni ludowe z gminy Borki i ich wykonawcy*, Lublin 1994, s. 143, fot., nuty; *Pośród ogródeńka. Monografia repertuarowa zespołu śpiewaczego i kapeli z Siedlisk*, Zebrał i zredagował Jan Adamowski, przy współpracy Mariana Chyżyńskiego, Alfredy Lipy, Janiny Biegalskiej, Fajstławice 1997, s. 108, nuty, fot.; *Pańszczyżnońka. Podlaskie pieśni ludowe z repertuaru Aleksandry Daniluk*. Transkrypcje muzyczne Anna Michalec, Antoni Zoła, Biała Podlaska 1997, s. 157, nuty, fot. kolor, Regionalny Ośrodek Kultury; *Ludowe pieśni i oracje z repertuaru Krystyny Poczek*, Lublin 2003; *Śpiewanejki moje. Najwybitniejsi śpiewacy ludowi Lubelszczyzny i ich repertuar*, cz. I i II, Lublin 2003–2005.

Już same tytuły tych zbiorów – z ludowymi zdrobnieniami – zdradzają empatyczny stosunek redaktora i wydawcy do ludzi i do prezentowanego repertuaru. Pieśniowy sufiks *-eńka* ma przecież funkcję deminutywno-melioratywną. Jan Adamowski po prostu pokochał folklor i jego wykonawców. Wielu ludowych śpiewaków i muzyków znał osobiście, rozmawiał, przeprowadzał z nimi wywiady, dokumentował ich twórczość i poddawał ją wnikliwym analizom. Zapisał się jako przyjaciel ludowych artystów i kustosz ich dorobku.

Godny podkreślenia jest fakt, że Profesor Adamowski dokumentował także nowy folklor współczesny, np. zebrał i wydał pieśni o polskim Papieżu pt. *Szczęśliwa dla Polski godzina wybiła* (Lublin, 2002). Dokumentuje i publikuje opracowania na temat folkloru okupacyjnego. Zadbął o ocalenie od zapomnienia pieśni wykonywanych na kazimierskiej estradzie, wydając w latach 1989–2008 serię 10 zeszytów pt. *Kazimierskie nuty*. W roku 2016 zredagował z Andrzejem Sarem monumentalny album pt. *Muzyka najbliższa ziemi* na 50-lecie Ogólnopolskiego Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu nad Wisłą.

Samodzielnie lub we współpracy zredagował ogółem 23 tomy druków zwartych, które podejmują różnorodne zagadnienia z zakresu kultury – od studiów regionalistycznych po kwestie dziedzictwa kulturowego. Jest też autorem i współautorem 11 tomików współczesnej literatury ludowej.

Ewolucja zainteresowań badawczych Jana Adamowskiego przebiegała od języka werbalnego do analizy kodów niewerbalnych, od tekstów językowych po teksty kultury oraz tak istotne kategorie, jak tradycja czy sacrum. Stworzył własną, autorską wizję kultury ludowej w jej całym bogactwie słownym, obrzędowym i kulturowym.

3. Dorobek organizacyjny i dydaktyczny

Bardzo znaczące dla rozwoju i funkcjonowania macierzystej Uczelni są także osiągnięcia organizacyjne Jana Adamowskiego. Zorganizował jednostki naukowe – kolejno: Pracownię i Zakład Kulturoznawstwa, a od 2004 roku – Instytut Kulturoznawstwa z sześcioma zakładami naukowymi – sam jest organizatorem i Kierownikiem Zakładu Kultury Polskiej. Od początku funkcjonowania był też (do roku 2015) dyrektorem tegoż Instytutu. Był inicjatorem i realizatorem pozytywnie wdrożonego wniosku o powołaniu studiów doktoranckich, a wcześniej – wniosku o przyznanie uprawnień dotyczących doktryzowania w zakresie kulturoznawstwa.

Udało mu się otworzyć nie tylko nowy kierunek studiów (kulturoznawstwo) ze studiami I i II stopnia (licencjat oraz magisterium), ale nawet powołać studia doktoranckie, które pozyskały wiele osób chętnych. Organizował także kulturoznawcze studia zamiejscowe – w Biłgoraju, Radomiu i Sandomierzu, a przez pewien okres w Lublinie funkcjonowały również studia I stopnia z zakresu etnologii.

Prowadząc zajęcia dydaktyczne na kulturoznawstwie i na innych kierunkach (filologii polskiej, etnologii, bibliotekoznawstwie), wypromował łącznie około 170 licencjatów, ponad 190 magistrów oraz siedmiu doktorów, z których dwoje – jak wspominałem – już doprowadził do habilitacji. Wśród wypromowanych doktorów

są także dwie osoby pochodzące z Ukrainy. Na podstawie prac doktorskich zostały opublikowane cztery monografie, a jedna została przygotowana do druku. Dwie z tych monografii zostały nagrodzone przez Rektora UMCS. Również dwie uzyskały wyróżnienia i nagrody ogólnopolskie. Ukazały się też zagraniczne recenzje nagrodzonych monografii (na Słowacji i w Rosji). Profesor Adamowski nadal prowadzi seminarium doktorskie, w którym uczestniczą też dwie osoby z Ukrainy. Na dzień 22 listopada 2018 roku dalszych 14 doktorantów ma otwarte przewody doktorskie.

Jan Adamowski był wieloletnim opiekunem studenckich kół naukowych: „Językoznawców”, „Kulturoznawców”, „Folklorystów i Etnologów”. M.in. z kołami naukowymi zorganizował około 20 terenowych obozów badawczych.

Był też członkiem Komisji Senackiej UMCS ds. Rozwoju, a do dzisiaj jest członkiem Rady Programowej (3 kadencja) Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i Cudzoziemców.

4. Pozauniwersytecka działalność społeczna

Wyniki prac badawczych i dydaktycznych mają również silne przełożenie na działania praktyczne, w tym na działalność kulturalno-oświatową różnorodnych zespołów śpiewaczych (prezentujących repertuar tradycyjny, jak i tych folkowych). Sam Autor swoje doświadczenie i wiedzę wykorzystuje jako ekspert działający na różnych forach, np. jako juror festiwalu i przeglądu.

Znaczenie osiągnięć badawczych Jana Adamowskiego jest istotne nie tylko dla krajowego podwórka, ale także dla folklorystyki słowiańskiej. Świadczą o tym zaproszenia do publikacji w wydawnictwach różnych krajów, takich jak: Rosja – szczególnie ośrodek moskiewski, Słowacja, Bułgaria, Ukraina, Serbia. Część tych prac była ogłaszana w tamtejszych językach narodowych. Także i obecnie jest w druku przetłumaczony na język bułgarski kolejny jego oryginalny artykuł o antropologicznych perspektywach badawczych nad cmentarzami (dla czasopisma „Byłgarski Folklor”). Ponadto, jego prace są często powoływane przez różnych autorów w kraju i poza granicami, jak chociażby w wielotomowym monumentalnym opracowaniu rosyjskim „Sławiańskie driebenosti”.

Profesor Jan Adamowski bierze niezwykle czynny udział w pracach towarzystw naukowych i pragmatyczno-eksperymentalnych, zarówno na forum ogólnokrajowym, jak i międzynarodowym. Aktywnie włączył się w działalność na rzecz ochrony dziedzictwa niematerialnego jako przewodniczący powołanej przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rady ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Od 2013 roku jest członkiem Rady Naukowej Instytutu Oskara Kolberga w Poznaniu. Przewodniczy też Radzie Programowej Ośrodka Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroże”. Jest wieloletnim członkiem jury (a od 5 lat przewodniczącym) Ogólnopolskiego Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu nad Wisłą. Do 2016 roku był również członkiem komisji Ogólnopolskiej Nagrody Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego im. O. Kolberga (w ostatnich 5 latach – był przewodniczącym). W poprzednich latach przez trzy kadencje pełnił funkcję

przewodniczącego Rady Programowej Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Lublinie oraz Rady Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie.

Wchodzi w skład licznych gremiów redakcyjnych: jest redaktorem naczelnym ogólnopolskiej serii Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego „Archiwum Etnograficzne”; od 2005 pełni funkcję redaktora naczelnego ogólnopolskiego kwartalnika „Twórczość Ludowa”; jest członkiem komitetu redakcyjnego serii PTL „Dziedzictwo Kulturowe”, członkiem komitetu redakcyjnego Biblioteki „Literatury Ludowej”. Od 2005 roku jest przewodniczącym Rady Naukowej działającej przy ZG Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Był też wieloletnim przewodniczącym sekcji polskiej Międzynarodowej Organizacji Sztuki Ludowej – IOV. Jest członkiem kolegium redakcyjnego „Etnolingwistyki”. Pozostaje członkiem kilku towarzystw naukowych, takich jak: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze (przez dwie kadencje był i jest członkiem Zarządu Głównego), Polskie Towarzystwo Językoznawcze (w poprzednich kadencjach także pełnił funkcję członka ZG), Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, Komisja Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych Oddziału PAN w Lublinie, Sekcja Etnolingwistyczna KJ PAN. Aktualnie jest członkiem dwu Komitetów Naukowych PAN – Komitetu Nauk o Kulturze i Komitetu Nauk Etnologicznych.

5. Nagrody i wyróżnienia

Profesor Adamowski otrzymywał prestiżowe nagrody naukowe i wyróżnienia: nagrody indywidualne i zespołowe Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w latach 1978 i 1987; w 2001 indywidualną nagrodę Ministra Edukacji Narodowej za książkę *Kategoria przestrzeni w folklorze*; kilkakrotne nagrody Rektora UMCS; w 2010 roku – bliską sercu Jubilata – nagrodę honorową Samorządu Gminy Borki; w 2012 – Nagrodę Naukową Marii Curie za udział w tomie „Lubelskie” (w serii „Nowego Kolberga”) i Nagrodę Zespołową Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego; w 2017 – Nagrodę im. Oskara Kolberga za zasługi dla kultury ludowej.

Poza wymienionymi nagrodami naukowymi J. Adamowski otrzymał liczne odznaczenia, w tym przykładowo: w 1985 roku – Złotą Honorową Odznakę Zasłużony Działacz Kultury; w 1998 – Złoty Krzyż Zasługi; w 2002 – Medal Komisji Edukacji Narodowej; w 2003 – Ludowy Oskar; w 2009 – Medal Prezydenta Lublina; Dyplom Uznanie Marszałka Województwa Lubelskiego; w 2016 – Złoty Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

Dostojny Jubilacie, drogi Janku! *Tak trzymać! Ad multos annos!*